

Oráč a Smrt

Péče o umírající – Paliativní medicína – Zacházení se smutkem

Způsob zacházení s umíráním a se smrtí byl a je vždy odrazem sociálně kulturního vývoje doby. Metody a nástroje, jež jsou (nebo by měly být) používány ke zvládnutí a překonávání existenciálních problémů na konci lidského života, jsou podmíněny znalostmi a stupněm rozvoje v dané fázi vývoje společnosti.

Dialektika vyjádřená ve sporu Oráče se Smrtí představuje velmi starou metodu nalézání pravdy; reprezentuje jednu z technik zacházení se smutkem, kterou lze na přelomu dvou epoch označit jako milník. Spojení protichůdných názorů vede k dalšímu výroku, jenž obsahuje více pravdy a v němž se ruší dané protiklady.

Díkcí současnosti bychom mohli říci, že Jan ze Žatce vlastně prostřednictvím kruhu kvality analyzuje témata umírání, smrti a smutku. Pod vedením zkušeného moderátora (Boha) a s pomocí speciálních kreativních technik, používaných při řešení problémů, vypracovává a předkládá návrhy řešení, jež hodlá realizovat samostatně nebo cestou jednotlivých instancí, a provede kontrolu výsledků. Spor ústí ve spásnou molitbu Oráče za duši jeho ženy.

Autor vkládá Smrti do úst slova:

„Leč řeknu ti jinou věc: čím více lásky se ti dostane, tím větší tě potká žal. Kdyby ses nad lásku povznesl, byl bys již žalu ušetřen. Čím větší radost z poznané lásky, tím větší žal z lásky pozbyté.“ Po této citaci se nám protikladný výrok může jevit jako marný: buď bez lásky, pak také nebudeš trpět svým zármutkem.

V době velkých celosvětových zvrátů jsme se zde sešli, abychom v „reanimovaném srdci Evropy“ diskutovali na téma utrpení, umírání, smrt a proces zármutku. Německo-český seminář se věnuje kontroverzní debatě o péči o umírající, o pasivní a aktivní eutanazii. Společný vývoj národnostních i náboženských skupin a vliv ideologií ve střední Evropě v minulosti, současnosti i budoucnosti pochopitelně ovlivňuje i způsob jednání s lidmi, chování lidí mezi sebou v okamžicích největšího utrpení, bolesti a smutku. Dennodenně zjišťujeme, že tabu usmrcení je postupně překonáváno; význam rituálů se omezuje, naopak roste násilí. Tato tendence se projevuje i u nastupující generace.

Mezi biologickou medicínou, která se před sto lety rozvíjela v takzvaných západních zemích, Novém světě a zvláště intenzivně v Německu, a vývojem, který dnes popisujeme jako víru ve vědu, orientaci na nové technologie, dominanci ekonomiky a představu, že je vše vyrobitelné, existuje fenomenologická podobnost. K těmto do jisté míry provokativním тезám bych s nadějí, že vyvolám diskusi ve smyslu Oráčova sporu, přidal teze další:

Protiklad lidské důstojnosti a „hodnoty člověka“ hraje v sekularizovaném světě čím dál tím větší roli. Musíme se sami sebe ptát, jak v naší „kultuře“ zacházíme s člověkem v jeho počátku in utero a jak na jeho konci? Jak je tomu s hospodářskou nouzí, která je natolik závažná, že může být zvládnuta toliko ukončením lidského života? Připomenu zde jen několik pojmů: ekonomické tlaky – potrat – pozdní potrat – sociální eutanazie – lékařská péče „na příděl“. Zároveň se ovšem, řečeno slovy

amerického historika Christophera Lasche, nacházíme nejenom v „epoše narcismu“, ale – vzpomeňme si na umělé oplodnění a na přenos embryí – i v „epoše vyrobeného člověka“.

Vážené dámy, vážení pánové, kolegyně a kolegové,
podnět uspořádat v Žatci interdisciplinární česko-německou konferenci „Oráč z Čech“ na téma paliativní medicíny, vznikl při jedné mezikulturní diskusi na téma eutanazie. Při vzpomínce na dialog „Oráč a Smrt“ z pera humanisty Jana ze Žatce, který zde kolem roku 1400 působil jako městský písař a správce městské školy, jsme dospěli k názoru, že není vhodnějšího místa pro diskusi o zásadních otázkách dnešní i budoucí společnosti než kolébka tohoto epochálního díla ležící na pomezí různých kultur.

V souvislosti s aktuální debatou o eutanazii a péči o umírající zde na základě Oráčovy literárně filozofické obžaloby kruté Smrti budou diskutovat významní čeští a němečtí vědci o lékařských, sociálně politických a právních otázkách. Těžištěm referátů o cestách vedoucích k důstojnému umírání bude paliativní medicína a její snahy o zmírnění utrpení a bolesti.

Chtěl bych poděkovat přednášejícím i účastníkům diskuse za to, že přijeli na náš seminář do města chmele, tržnice sukna i náboženských střetů. Do Žatce, který byl ještě před druhou pražskou defenestrací a třicetiletou válkou jedním z nejvýznamnějších českých měst. Coby dítě litoměřických předků to říkám poněkud s rezervou, protože možná budeme mít v neděli možnost navštívit i další historicky významné české město, Litoměřice. Na přání a díky pomoci Ministerstva zdravotnictví České republiky budeme mít příležitost navštívit tamní hospic Svatého Štěpána.

Zvláště bych chtěl poděkovat svému příteli, MUDr. Ivanu Pfeiferovi CSc., s nímž jsem od sametové revoluce spolupracoval při řešení řady témat. Velice děkuji i žateckému rodákovi, panu Otokaru Löblovi, který nesl na svých bedrech značnou část organizačních příprav.

O tomto víkendu a ve zprávě, která o tomto semináři vyjde, hodláme dokázat, že Češi a Němci dnes spolu opět diskutují v humanistickém duchu, v duchu Jana ze Žatce, a že se společně umějí dopracovat k výsledkům. Děkujeme též našim mecenášům a sponzorům, bez nichž by bylo velmi obtížné tuto akci uspořádat.

Dnes dopoledne uslyšíme literárněvědné, kulturologické a filozofické referáty. Odpoledne se budeme věnovat tématům humanitárním, otázkám zdravotní politiky, lékařské etiky, paliativní medicíny a občanského práva.

Přeji nám všem seminář plný zajímavých poznatků i čilých a plodných diskusí. Děkuji vám za pozornost.